

BENGT SIGURD

BENGT SIGURD föddes 1928 i Ystad. Hans far var tulltjänsteman. Familjen flyttade flera gånger, så småningom till Karlskrona, där Bengt Sigurd tog studentexamen. Efter militärtjänst började han läsa språk i Lund 1949.

Bengt Sigurd studerade engelska, nordiska språk, fonetik och allmän språkvetenskap. Med tiden tog han licentiatexamen i två av ämnena, fonetik och nordiska språk. År 1958 blev han anställd som redaktör vid Svenska Akademiens ordbok. Parallellt med arbetet där skrev han sin doktorsavhandling och disputerade år 1965.

När Bengt Sigurd började studera språk var den vetenskapliga miljön knappast dynamisk. Historisk språkforskning och filologiskt textarbete dominerade helt vid mitten av 1900-talet, precis som det hade varit vid början av seklet. Nya signaler nådde dock i Lund just vid den här tiden. Den som förmedlade dem var i första hand Bertil Malmberg, från början romanist men från 1950 den förste professorn i landet i fonetik.

Malmberg hade studerat i Frankrike och mött lärjungar och efterföljare till Saussure, och han influerades starkt av 1930-talets Pragskola. I internationellt perspektiv var han en typisk och förhållandevis sen företrädare för den klassiska europeiska strukturalismen. Bland svenska språkvetare kring 1950 framstod han närmast som en revolutionär.

Bengt Sigurd fick upp ögonen för den nya språkforskningen genom Malmberg, men han vidgade snart synfältet. Han uppmärksammade de samtida amerikanska strukturalisterna och tog intryck av den matematiskt inriktade informationsteorin. Ett av hans första arbeten, som fortfarande ofta citeras, är en mycket begåvad tillämpning av informationsteorins idéer på ett språkhistoriskt problem, nämligen vokalbortfall i de nordiska språken. Det är hans enda arbete inom historisk språkforskning, men det gav honom nog legitimitet och respekt bland tidens nordister.

Hans avhandling var i Malmbergs anda. Den är den första genomarbetade behandlingen av svenskans fonotax, möjligheterna för kombination av ljud. Fonotaktiska kartläggningar var en av specialiteterna inom amerikansk strukturalism. Att göra en sådan förutsätter bland annat att man tar ställning till vilka ljudkontraster som finns, alltså bestämmer sig för vilken uppsättning av fonem som språket har. Det var Bengt Sigurd, Claes-Christian Elert och några till som under 1950-talet diskuterade sig fram till en fonematisk analys av svenska i strukturalismens tradition. Avhandlingen var ett synnerligen gott arbete och Bengt Sigurd fick docenttjänst i nordiska språk år 1966.

Redan i avhandlingen nämnde Sigurd Chomskys transformationsgrammatik som en möjlig alternativ beskrivningsmetod, fastän generativ fonologi vid den tiden var ytterst lite känd i Europa. Det visar en av Bengt Sigurds starka sidor. Han var alltid välorienterad, följde med i vad som hände inom forskningen men också i samhället och kunde ofta se åt vilket håll utvecklingen skulle gå. Han hade tidigt goda kontakter med USA, och under senare delen av 1960-talet var han i två omgångar gästprofessor i fonetik vid Indiana University i Bloomington.

Han förmedlade gärna nya insikter. Redan år 1967 publicerade han sin första bok med orientering om modern språkvetenskap. Den bar titeln *Språkstruktur*. Genom åren fick den en hel rad efterföljare. Man kan nämna *Språk i arbete* 1973, *Språk och språkforskning* från 1991, och *Språk, språkinläring och språkforskning* tillsammans med Gisela Håkansson från 2007.

År 1970 tillträdde Sigurd en professur i allmän språkvetenskap vid Stockholms universitet. Ämnet var då mycket ungt i Sverige. Lund hade haft undervisning och examination i några år under ledning av Bertil Malmberg, som också blev kallad att bli ämnets första professor där år 1969. I Stockholm hade Karl-Hampus Dahlstedt haft den nyinrättade professuren i bara ett år före Bengt Sigurd. Han kom alltså till en verksamhet som var under uppbyggnad.

Det blev mycket lyckosamt. Efter Bengt Sigurds tillträde växte institutionen snabbt. Allmän språkvetenskap fick undervisning på alla nivåer, flera tjänster och ett livaktigt forskarseminarium som drog till sig unga och även mer etablerade forskare från många språkämnen. Efter bara ett par år dök det upp det ena forskningsprojektet efter det andra med extern finansiering.

Bengt Sigurd var den centrala personen i allt detta, i samarbete med Björn Lindblom som ledde den fonetiska avdelningen. Det var inte så att han formade institutionen efter sitt huvud. Han var inte någon dominerande person, utan snarare lugn och eftertänksam, ibland något blyg. Man kan inte heller kalla honom drivande. Andras arbete var något de tog ansvar för, som han såg det, och det gällde nog även för hans studenter och doktorander. Han var dock alltid genuint intresserad och glad över andras framgångar. Institutionen präglades av en generös upptäckarglädje och samarbetsanda som han hjälpte verksamt till med att skapa. Den miljön fick människor att vilja arbeta vidare.

Det var åtskilliga som fick sin lingvistiska grundskolning under de här åren och som inspirerades att fortsätta. Två har med tiden blivit ledamöter av denna akademi, Brita Bergman och jag. För egen del kom jag dit som överårig student i grundutbildningen och tog sådana intryck av ämnet och miljön att jag med tiden lämnade en trygg position som administratör för en mycket mer osäker forskartillvaro. Brita Bergman fick av Bengt Sigurd tips om att en titt på dövas teckenspråk kunde vara ett bra ämne för hennes första uppsats, på 60-poängsnivån, och han skaffade omgående externa bidrag för projektet. Det ledde efterhand till att

Stockholm har blivit ett av världens ledande centra för teckenspråksforskning.

Det var inte det enda framgångsrika området. I Stockholm fanns det redan tidigt ett intresse för kontrastiv språkforskning, och Bengt Sigurd stöttade aktivt verksamheten, inte minst genom att se till att den fick finansiering och därmed stabilitet och en viss volym. Resultatet blev efter ett antal år ett stort centrum för tvåspråkighetsforskning med egen professur och många medarbetare.

Det här var viktiga och typiska insatser. Bengt Sigurd såg tydligare än de flesta att den moderna lingvistikens gav redskap som forskare kunde använda för att ta itu med många problem i samhället, och han kunde förklara för beslutsfattare varför det var viktigt att skjuta till pengar och andra resurser.

Det var i linje med hur han själv såg på vetenskapens uppgift. Redan i avhandlingen om fonotax påpekar han noga i inledningen att det finns många potentiella användningar, som för att bilda bra nya ord (särskilt varumärken), för kryptografi och för automatisk taligenkänning. Däremot skriver han inte att han har gett ett bidrag till teoribildningen för fonotaxstudier, vilket han rättmätigt kunde ha hävdad. Kanske berodde det på anspråkslöshet; han var aldrig benägen att framhäva sig själv eller sina insatser. Men det var nog också en medveten prioritering. Han såg knappast en god språkteori som ett mål för verksamheten utan snarare som ett nödvändigt hjälpmedel för arbete med språk.

Den hållningen fick stort inflytande, eftersom han under sin karriär ledde två av landets stora lingvistikinstitutioner. År 1978 lämnade han tjänsten i Stockholm och efterträdde Bertil Malmberg i allmän språkvetenskap i Lund. Verksamheten där var redan rätt etablerad när Bengt Sigurd kom, och expansionen var inte lika kraftig. Kollegerna har vittnat om hur han liksom i Stockholm hade förmågan att skapa en miljö där det var en glädje att arbeta. Institutionen utvecklades väl.

Under tiden i Lund fick Sigurd administrativa uppdrag på olika nivåer inom universitetet, bland annat som prefekt och som dekanus för

den humanistiska fakulteten. Han anlätades flitigt av forskningsfinansierande organ och deltog aktivt i forskningsplanering. Han var en representativ företrädare för lingvistikämnet, och han blev den svenske medförfattaren av den stora historiska översikten över språkvetenskapens utveckling i Norden som kom ut för ett decennium sedan.

Bengt Sigurd ägnade sig i sin egen forskning från 1980-talet och framåt mest åt datalingvistik. De områden som framför allt intresserade honom var textgenerering och syntaktiskt baserade översättningsprogram. I den snabba utvecklingen inom det här området var Bengt Sigurd en aktiv deltagare. De flesta av hans många publikationer är rapporter om pågående arbete, ofta med medförfattare, snarare än redovisningar av färdiga resultat. Han arbetade bland annat med en grammatisk modell som bar namnet Referent Grammar och ett mångspråkigt översättningsystem, Swetra. Idéer från hans arbeten har tagits upp och vidareförts i den senare utvecklingen.

År 1993 gick Bengt Sigurd i pension men förblev aktiv som forskare och som författare. Han bodde kvar i Lund tillsammans med sin fru Ulla, som han hade träffat redan under studietiden. Utöver lingvistik ägnade han sig mycket åt musik, som var ett av hans stora intressen. Han spelade framför allt fiol, men var också en skicklig pianist.

Bengt Sigurd var en central figur inom ämnet allmän språkvetenskap i Sverige under en mycket viktig uppbyggnadsperiod. Han gjorde utmärkta egna forskningsinsatser, vilka också belönades med Svenska Akademiens språkforskarpris år 2008. Men ännu mer betydelsefull var han som initiativtagare, idégivare och forskningsförmedlare. Lingvistikämnet är i Sverige mycket bättre förankrat i samhället än i de flesta andra länder, och det är i stor utsträckning hans förtjänst. Han var en klok realist med vid överblick. Dessutom var han en ovanligt sympatisk person och en mycket uppskattad ledamot av denna akademi, som han tillhörde sedan år 1984. Han avled den 7 juli 2010. Vi är många som saknar honom.

Tore Janson